

ΤΑ ΕΝΣΤΙΚΤΑ ΚΑΙ ΟΙ ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΩΣ ΚΙΝΗΤΡΑ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ

Αργυροπούλου, Μαρία Ιωάννα,
Κλινικός Ψυχολόγος, MSc, Ph.D. -Ψυχοθεραπεύτρια Γνωσιακής /
Συμπεριφοριστικής κατεύθυνσης
gmargirop@gmail.com, www.argiropoulou.gr

Είναι το άτομο υπόλογο &
υπεύθυνο για τη
συμπεριφορά του;
...

Είναι το άτομο υπόλογο & υπεύθυνο για τη συμπεριφορά του;

- Ο άνθρωπος διαθέτει νόηση και μπορεί να επιλέγει αυτόματα το καλό ή το κακό
- Οι πράξεις του ατόμου επηρεάζονται από εσωτερικές & εξωτερικές δυνάμεις τις οποίες δεν μπορεί να ελέγξει και οι οποίες σκοπεύουν στην αποφυγή του πόνου και στην απόκτηση ευχαρίστησης

Τι είναι τα ένστικτα;

...

Ένστικτο: ορισμός

- Αρχικά αναφερόταν στους τύπους ειδικής συμπεριφοράς των ζώων που ήταν κληρονομικά προκαθορισμένοι και ανεξάρτητοι από τη μάθηση
- Μετά τη διατύπωση της θεωρίας του Δαρβίνου η έννοια του ενστίκτου άρχισε να χρησιμοποιείται για τη περιγραφή της συμπεριφοράς του ανθρώπου
- Το ένστικτο συνιστά μια βασική έμφυτη βιολογική ορμή που οδηγεί σε ένα συγκεκριμένο τύπο συμπεριφοράς που καθορίζεται από έμφυτους μηχανισμούς, είναι ανεξάρτητος από τη μάθηση και ειδικός & χαρακτηριστικός για κάθε ζωικό είδος

Η ενστικτική θεωρία

- Ο William McDougall υποστήριξε ότι όλες οι ανθρώπινες σκέψεις και κάθε είδος συμπεριφοράς είναι αποτέλεσμα κληρονομημένων ενστίκτων, τα οποία είναι γενετικά προκαθορισμένα αλλά μπορούν να τροποποιηθούν ως ένα βαθμό από τη μετέπειτα μάθηση και εμπειρία
- Ανέφερε αρχικά 10 είδη ενστίκτων: φυγή, περιέργεια, κυριότητα, δημιουργικότητα, συναγελασμό, υποχωρητικότητα, διεκδικητικότητα, επίθεση, ζευγάρωμα, αποστροφή
- Στη συνέχεια προστέθηκαν και άλλα όπως η μητρότητα, η αναζήτηση τροφής, το παιχνίδι, το γέλιο κ.α.
- Σε 20 χρόνια ο αριθμός τους έφτασε τις 20.000: κάθε μορφή συμπεριφοράς μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ένστικτο

Κριτική της ενστικτικής θεωρίας

- Οι ανθρωπολόγοι διαπίστωσαν ότι πολλά από τα είδη των ενστίκτων που θεωρούνταν οικουμενικά είναι τελείως διαφορετικά από έθνος σε έθνος και από φυλή σε φυλή
- Οι ουμανιστές υποστήριξαν ότι κάθε άτομο είναι ένα ανεπανάληπτο, μοναδικό σωματοψυχικό σύνολο, ελεύθερο να δρα και να συμπεριφέρεται σύμφωνα με τους προσωπικούς του στόχους και κίνητρα

Το ένστικτο στη
ψυχαναλυτική θεωρία
...

Το ένστικτο στη ψυχαναλυτική θεωρία

- Ο Φρόυντ χρησιμοποίησε τη λέξη *Trieb*, που συνήθως αποδίδεται σαν ένστικτο [instinct] ή ενόρμηση [drive] υποστηρίζοντας ότι όλη η ψυχική ενέργεια προκύπτει από τη λειτουργία των ενορμήσεων.
- Οι πηγές των ενορμήσεων βρίσκονται στη σωματική δομή και λειτουργία του οργανισμού
- Ο μοναδικός σκοπός των ενορμήσεων είναι μια σωματική μεταβολή ή ανταμοιβή η οποία βιώνεται σαν ικανοποίηση.
- Η ικανοποίηση αυτή μπορεί να μεταβληθεί ως αποτέλεσμα της μάθησης και της εμπειρίας.

•

•

•

Το ένστικτο στη ψυχαναλυτική θεωρία

- Αρχικά, ο Φρόυντ είχε ταξινομήσει τις ενορμήσεις σε αυτές που προάγουν τη διατήρηση του εαυτού - «ένστικτα του Εγώ» (π.χ. πείνα, δίψα) και στα «σεξουαλικά ένστικτα» που αποσκοπούν στη διατήρηση του είδους.
- Αργότερα, στο έργο του Πέραν της αρχής της ηδονής (1920), ο Φρόυντ παρουσίασε μια κάπως διαφορετική διχοτόμηση. Συγκέντρωσε σε μια ομάδα τα ένστικτα του Εγώ και τα σεξουαλικά ένστικτα και τα ονόμασε Έρωτα (Eros) ή ενορμήσεις της ζωής.

Το ένστικτο στη ψυχαναλυτική θεωρία

- Στον αντίθετο πόλο τοποθέτησε το ένστικτο του θανάτου, δηλαδή μια παρόρμηση αυτοκαταστροφής, που τη θεωρούσε εκδήλωση μιας συντηρητικής τάσης, έμφυτης σε όλες τις ζωτικές διεργασίες –την επιστροφή σε μια προηγούμενη κατάσταση- «Σκοπός κάθε ζωής είναι ο θάνατος ...τα άψυχα πράγματα υπήρχαν πριν από τα ζωντανά...».
- Το ένστικτο του θανάτου μπορεί να εκφραστεί με μια δυνητικά αυτοκαταστροφική συμπεριφορά –όπως έκθεση σε περιττούς κινδύνους, εθισμό στο οινόπνευμα ή στα ναρκωτικά και απόπειρες αυτοκτονίας.
- Ο Φρόυντ θεωρούσε ότι, όπως και η σεξουαλική ενόρμηση, το ένστικτο του θανάτου μπορεί κι αυτό να εκφραστεί με έμμεσο τρόπο –λ.χ. να στραφεί προς τα έξω με τη μορφή επιθετικότητας.
- Η σύγκρουση μεταξύ των 2 αντίθετων ενορμήσεων είναι η κύρια αιτία των ψυχικών διαταραχών

Το ένστικτο στη ψυχαναλυτική θεωρία

- Η επιβίωση εξαρτάται από την άμεση ικανοποίηση των ενστίκτων του Εγώ- Οι στόχοι αυτών των ενορμήσεων, η μορφή δηλαδή της ικανοποίησης που απαιτούν, είναι συνεπώς καθορισμένοι και επιδέχονται μικρές μόνο παραλλαγές στον τρόπο έκφρασής τους.
- Η λήμπιντο ή σεξουαλική ενόρμηση, αντίθετα, είναι πολύ πιο εύκαμπτη. Η ατομική επιβίωση δεν κινδυνεύει από την έλλειψη ικανοποίησης. Σημαντικές παραλλαγές επιδέχεται και το αντικείμενο της λιβιδικής ενόρμησης και ο τρόπος με τον οποίο μπορεί να εκφραστεί. Το περιβάλλον και το γενικό κοινωνικό πλαίσιο, καθώς και η βιολογική ανάπτυξη παίζουν σημαντικό ρόλο στον καθορισμό της μορφής και της έκφρασής τους.

Κριτική ψυχαναλυτικής Θεωρίας

- Η περιγραφή της συμπεριφοράς βάσει ενός σκοπού αδυνατεί να ερμηνεύσει τη συμπεριφορά
- Έλλειψη πειραματικών αποδείξεων
- Αδυναμία μέτρησης των παραπάνω θεωρητικών κατασκευών

Το ένστικτο στην εθολογία

...

Η ΕΘΟΛΟΓΙΑ ΕΙΝΑΙ Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΠΟΥ ΜΕΛΕΤΑ ΤΗΝ ΜΦΥΤΗ
ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΤΩΝ ΖΩΩΝ ΣΤΟ ΦΥΣΙΚΟ ΤΟΥΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Το ένστικτο στην εθολογία

- Αντικατέστησαν τον όρο ένστικτο με τον όρο σήμα ερέθισμα, το οποίο αποτελεί το απαραίτητο κλειδι για την αποδέσμευση μιας ειδικής συγκεκριμένης απάντησης
- Ο Lorenz (1965) διαπίστωσε ότι τα νεογέννητα παπάκια έχουν μια εγγενή τάση να ακολουθούν το πρώτο κινούμενο αντικείμενο που θα βρεθεί μπροστά τους και, κατά κάποιο τρόπο, προσκολλώνται σε αυτό.

αποτύπωση

- Η συμπεριφορά αυτή, η οποία εμφανίζεται κατά τη διάρκεια μιας κρίσιμης περιόδου, που διαρκεί λίγες ώρες μετά την εκκόλαψη τους, ονομάζεται «αποτύπωση» και βασίζεται σε βιολογικά καθορισμένους παράγοντες, εφόσον εμφανίζεται πριν προλάβει να λάβει χώρα κανένα είδος μάθησης.
- Η αποτύπωση εγκαθίσταται από τις πρώτες 14 ώρες μετά τη γέννηση έως και τις 2 πρώτες ημέρες

Τι συμβαίνει στους ανθρώπους;

- Στα παιδιά υπάρχουν ερεθίσματα που προκαλούν εγγενώς φοβικές αντιδράσεις, χωρίς προηγούμενη επαφή ή τραυματική εμπειρία –σπάνια όμως ο φόβος εμφανίζεται πριν την ηλικία των 3 ετών
- Η ωρίμανση του νευρικού συστήματος ενδέχεται να είναι απαραίτητη συνθήκη για την ολοκληρωτική έκφραση της φοβικής αντίδρασης
- Έμφυτοι κεντρικοί νευρωνικοί σχηματισμοί προσδιορίζουν τους ειδικούς ενστικτώδεις τρόπους αντίδρασης καθώς και τους αποδεδειγμένους μηχανισμούς στον άνθρωπο

ΚΙΝΗΤΡΑ, ΑΝΑΓΚΗ, ΟΡΜΗ, ΣΤΟΧΟΣ

...

ΟΙ ΝΕΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΠΟΥ ΤΕΙΝΟΥΝ ΝΑ ΑΝΤΙΚΑΤΑΣΤΗΣΟΥΝ ΤΑ
ΕΝΣΤΙΚΤΑ ΜΕΤΑ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ 1920

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΟ
ΚΙΝΗΤΡΟ;

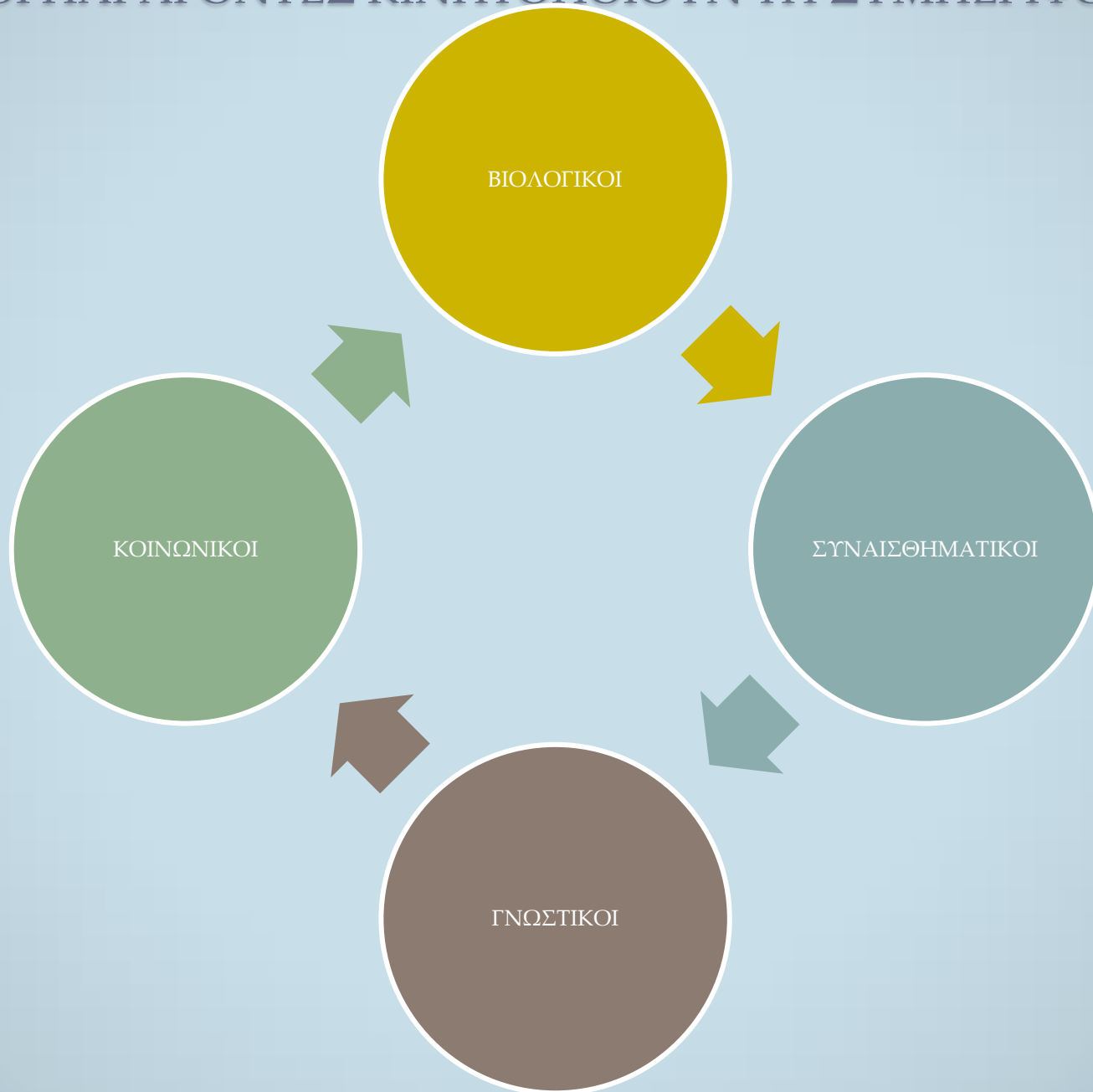
ΚΙΝΗΤΡΟ: ΟΡΙΣΜΟΣ

- Η αιτία της ανθρώπινης συμπεριφοράς
- Η μελέτη των κινήτρων εστιάζει στους εσωτερικούς ή εξωτερικούς παράγοντες που μπορούν να κινητοποιήσουν ένα άτομο
- Οι παράγοντες που ενεργοποιούν τη συμπεριφορά, κατευθύνουν τη δραστηριότητα προς ένα σκοπό και τη διατηρούν μέχρι να αλλάξουν οι συνθήκες που την προκάλεσαν
- Ο αριθμός των πιθανών κινήτρων είναι αμέτρητος

ΠΟΙΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ
ΚΙΝΗΤΟΠΟΙΟΥΝ ΤΗ
ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ;

...

ΠΟΙΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΚΙΝΗΤΟΠΟΙΟΥΝ ΤΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ;

Η ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΙΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

...

Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΜΕΙΩΣΗΣ ΤΗΣ ΟΡΜΗΣ

Clark Hull

- επεξεργάστηκε το ρόλο των κινήτρων στη μάθηση
- Υποστήριξε ότι το ερέθισμα δεν συνδέεται ευθέως με την αντίδραση, αλλά ότι αυτό μεταβιβάζεται και τυχαίνει επεξεργασίας μέσω του οργανισμού εστιάζοντας έτσι στη σημασία των ενδιάμεσων διαδικασιών (μεταβλητών), που συμβαίνουν στον ψυχοφυσικό οργανισμό και ερμηνεύουν κατά ένα πολύ μεγάλο ποσοστό τα όσα γίνονται ανάμεσα στο ερέθισμα και την αντίδραση
- S-O-R [S=stimuluous (στοιχεία εισαγωγής = ερέθισμα= ανεξάρτητες μεταβλητές), O=organism (ενδιάμεσες μεταβλητές), R=response (στοιχεία εξαγωγής= αντίδραση= εξαρτημένες μεταβλητές)].

Οι ενδιάμεσες μεταβλητές

Οι ενδιάμεσες μεταβλητές που προέρχονται κυρίως από την επίδραση των ανεξάρτητων μεταβλητών, είναι μη παρατηρήσιμες, υποθετικές και μπορούν να ελεγχθούν σε συνάρτηση με τις ανεξάρτητες κι εξαρτημένες μεταβλητές. Οι σπουδαιότερες κατά τον Hull είναι:

- Ορμές ή βιολογικά κίνητρα (D=Drive) που δημιουργούν ανάγκες. Η ικανοποίηση των αναγκών λειτουργεί ως πρωταρχική ενίσχυση
- Παρώθηση (ενίσχυση), ελατήρια ή κίνητρα (K) που προκαλούνται κυρίως από εξωτερικά αίτια, π.χ. την αμοιβή (δευτερεύουσα ενίσχυση). Η αύξηση της ποσότητας της αμοιβής αυξάνει και την ενεργοποίηση του οργανισμού, ενώ η μείωση της αμοιβής την ελαττώνει. Αυτή η αύξηση της αμοιβής δεν αυξάνει όμως τη δύναμη της συνήθειας (sHr). Αυτή αυξάνεται μόνο από την πρωταρχική ενίσχυση που προκύπτει από την ικανοποίηση των βιολογικών ορμών.

Οι ενδιάμεσες μεταβλητές

- -Δύναμη της συνήθειας, που προκύπτει από τη χρονική συνάφεια μεταξύ ερεθίσματος και αντίδρασης και την ενίσχυση του δεσμού E και A, η οποία με τη σειρά της σημαίνει ικανοποίηση των βιολογικών κινήτρων (ορμές , ανάγκες). :

Τα εξωτερικά κίνητρα

- Ο Hull εισήγαγε μια νέα έννοια, το εξωτερικό κίνητρο (incentive) το οποίο μαζί με την ορμή καθορίζουν την αντίδραση του οργανισμού. Τα εξωτερικά κίνητρα έχουν άμεση σχέση με την ενίσχυση. Υπάρχουν δύο βασικά είδη ενίσχυσης: η πρωταρχική ενίσχυση (εσωτερικά κίνητρα), που αφορά ο,τιδήποτε μειώνει τις βασικές ανάγκες του οργανισμού, και η δευτερογενής ενίσχυση, που αφορά ο,τιδήποτε ικανοποιεί τον οργανισμό, χωρίς όμως να υπάρχει άμεση σύνδεση με τις πρωταρχικές ανάγκες του. Τα εξωτερικά κίνητρα παίζουν το ρόλο της δευτερογενούς ενίσχυσης.

Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΔΙΕΓΕΡΣΗΣ

...

Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΔΙΕΓΕΡΣΗΣ

- Η διατήρηση ενός άριστου επιπέδου εσωτερικής διέγερσης είναι εσωτερική ανάγκη με ενισχυτική αξία
- Υπάρχουν ατομικές διαφορές και διαφορές ανάλογα με το έργο ως προς το άριστο επίπεδο διέγερσης

ΓΝΩΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΩΝ ΚΙΝΗΤΡΩΝ

...

ΓΝΩΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΩΝ ΚΙΝΗΤΡΩΝ

- Η κινητοποίηση είναι συνάρτηση της αξίας που έχει για ένα άτομο ο στόχος, αλλά και των προβλέψεων και των προσδοκιών του σχετικά με τη δυνατότητα πραγματοποίησής τους

ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΗ
ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΩΝ
ΚΙΝΗΤΡΩΝ

...

Ιεράρχηση αναγκών κατά Μάσλοου

Ανώτερες ανάγκες

Βασικές

ΤΟ ΚΙΝΗΤΡΟ ΤΗΣ ΠΕΙΝΑΣ

...

ΤΟ ΚΙΝΗΤΡΟ ΤΗΣ ΠΕΙΝΑΣ

- Πολύ ισχυρό
- Εμφανίζεται όταν τα αποθέματα ενέργειας μειώνονται
- Τμήματα του εγκεφάλου, όπως ο Υποθάλαμος συμμετέχουν στη ρύθμισή της
- Επηρεάζεται και από κοινωνικούς παράγοντες (π.χ. η κατανάλωση τροφής προκαλεί ευχαρίστηση, είναι μεγαλύτερη όσο μεγαλύτερη είναι η ποικιλία και ο αριθμός των παρόντων ατομών)

ΤΟ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟ ΚΙΝΗΤΡΟ

...

ΤΟ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟ ΚΙΝΗΤΡΟ

- Δεν είναι απαραίτητο για την ατομική επιβίωση αλλά για την επιβίωση του είδους
- Ατομικές και πολιτισμικές διαφορές στην εκδήλωσή του
- Αδιαμφισβήτη η επίδραση των ορμονών
- Η σεξουαλική κινητοποίηση στους ανθρώπους επηρεάζεται και από γνωσιακούς παράγοντες

ΤΟ ΚΙΝΗΤΡΟ ΤΗΣ
ΑΠΟΦΥΓΗΣ ΤΟΥ
ΠΟΝΟΥ

...

ΤΟ ΚΙΝΗΤΡΟ ΤΗΣ ΑΠΟΦΥΓΗΣ ΤΟΥ ΠΟΝΟΥ

- Σημαντικό για την επιβίωση
- Η κινητοποίηση της συμπεριφοράς για την αποφυγή πόνου εξαρτάται από την εμπειρία

ΤΟ ΚΙΝΗΤΡΟ ΤΗΣ ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

...

Ορισμοί του φαινομένου της επιθετικότητας

- Σύμφωνα με τους Dollard, Doob, Miller, Mower & Sears (1983) η επιθετική συμπεριφορά γίνεται με σκοπό να θίξει, να προκαλέσει βλάβη ή να τραυματίσει το άτομο στο οποίο απευθύνεται. Ο ορισμός αυτός βασίζεται στις συνθήκες που προηγούνται της επιθετικής συμπεριφοράς και ιδιαίτερα στην πρόθεση του δράστη να προκαλέσει βλάβη στο θύμα.
- Η επικριτές επισημαίνουν ότι είναι ιδιαίτερα δύσκολο να εκτιμηθεί η πρόθεση ενός δράστη καθώς δεν μπορεί να παρατηρηθεί άμεσα.
- Δεν μπορούν να θεωρηθούν επιθετικές όλες οι συμπεριφορές που προκαλούν βλάβη ή τραυματισμό στον αποδέκτη (π.χ. ένα παιδί χτυπάει κατά λάθος στο παιχνίδι ένα άλλο)

Ορισμοί του φαινομένου της επιθετικότητας

- Σύμφωνα με τον Brain (1994) για να θεωρηθεί μια συμπεριφορά επιθετική θα πρέπει:
  1. Να μπορεί εν δυνάμει να προκαλέσει βλάβη στον αποδέκτη της, αν και δεν μπορούν να θεωρηθούν επιθετικές όλες οι ενέργειες που είναι δυνατόν να προκαλέσουν τραυματισμό
  2. Να γίνεται με σκοπό να βλάψει το θύμα, ακόμα κι αν η κρίση του θύματος, του δράστη και ενός εξωτερικού αμερόληπτου παρατηρητή διαφέρει ως προς αυτό το θέμα
  3. Να συνδέεται με αυξημένη διέγερση του θύτη
  4. Να προκαλεί αποστροφή στο θύμα

Ορισμοί του φαινομένου της επιθετικότητας

- Σύμφωνα με τους Walters & Parke (1964) ο χαρακτηρισμός μιας συμπεριφοράς ως επιθετικής εξαρτάται σε ένα βαθμό από την κρίση του παρατηρητή η οποία διαφέρει ανάλογα με τον πολιτισμό από τον οποίο προέρχεται, το φύλο, το μορφωτικό του επίπεδο, προηγούμενες σχετικές εμπειρίες .
- Το άτομο που έχει παρατηρήσει μια πράξη και καλείται να κρίνει εάν είναι επιθετική λαμβάνει υπόψη του διάφορους παράγοντες όπως τις συνθήκες που προηγήθηκαν τις πράξης, τις επιπτώσεις της για τον αποδέκτη, τη σοβαρότητα της βλάβης που επέφερε ο θύτης, τη θέση του θύτη και του θύματος στην ομάδα που ανήκουν κ.λ.π.

Ορισμοί του φαινομένου της επιθετικότητας

- Η αξιολόγηση ενέχει ένα υποκειμενικό στοιχείο, με αποτέλεσμα οι μάρτυρες αντίστοιχων γεγονότων να διαφωνούν μεταξύ τους ως προς τα ίδια τα γεγονότα, τη σημασία τους, τις αιτίες τους και ως προς το αν μια συγκεκριμένη ενέργεια ήταν επιθετική πράξη
- Οι επιθετικές συμπεριφορές χωρίζονται σε κατηγορίες:
  - A) τη θυματοποίηση/ εκφοβισμό: επιθετικές πράξεις που αποσκοπούν στην καθυστόταξη του παιδιού-στόχου
  - B) τη συντελεστική επιθετικότητα: επιθετικές πράξεις που αποσκοπούν στην ολοκλήρωση μη επιθετικών στόχων π.χ. στην απόκτηση αντικειμένου

Θεωρητικές προσεγγίσεις του φαινομένου της επιθετικότητας

- Σύμφωνα με τους ψυχαναλυτές και τους εθολόγους η επιθετικότητα είναι ένστικτο εγγενές στην ανθρώπινη φύση.
- Ο οργανισμός παράγει επιθετική ενέργεια η οποία συσσωρεύεται και στη συνέχεια εκτωνώνεται με επιθετικές πράξεις.
- Η εκδήλωση της επιθετικής ενέργειας υπό μορφή επιθετικών συμπεριφορών θεωρείται αναπόφευκτη

Η ψυχαναλυτική θεώρηση του φαινομένου της επιθετικότητας

- Ο Freud πρότεινε το ένστικτο του θανάτου, το οποίο επιδιώκει την παύση της ζωής και αποτελεί τη βάση των βίαιων και καταστροφικών ενεργειών
- Μέρος της ενέργειας που αντλείται από την τροφή μετατρέπεται σε επιθετική ενέργεια η οποία εκτονώνεται περιοδικά ώστε να μην συσσωρεύεται σε επικίνδυνο βαθμό
- Η εκτόνωση της επιθετικής ενέργειας μπορεί να γίνει είτε με κοινωνικά αποδεκτό τρόπο (π.χ. έντονο παιχνίδι, δουλειά, άθληση) είτε μέσω λιγότερο αποδεκτών ενεργειών (π.χ. λεκτική ή σωματική επίθεση)
- Η επιθετική ενέργεια μπορεί επίσης να στραφεί εναντίον του εαυτού (π.χ. αυτοτιμωρία, αυτοκτονία)

Η θεώρηση του φαινομένου της επιθετικότητας από τους εθολόγους

- Ο εθολόγος Lorenz (1966) αντιμετώπιζε την επιθετικότητα ως ένστικτο, σύμφυτο στους ανθρώπους και στα ζώα, το οποίο κατευθύνεται συχνά εναντίον των μελών του ίδιου είδους
- Ειδική ενέργεια για αυτό το ένστικτο συσσωρεύεται και απελευθερώνεται από τα κατάλληλα απελευθερωτικά ερεθίσματα
- Όταν η ενστικτώδης συμπεριφορά δεν έχει την ευκαιρία να εκδηλωθεί για πολύ καιρό γίνεται υπερχείλιση της ενέργειας και εκδηλώνεται παρά την απουσία απελευθερωτικών ερεθισμάτων
- Η ένταση της επιθετικότητας εξαρτάται από την ποσότητα της συσσωρευμένης ενέργειας και την ισχύ του συγκεκριμένου απελευθερωτικού ερεθίσματος

Η συμπεριφοροστική θεώρηση του φαινομένου της επιθετικότητας

- Σύμφωνα με τη συμπεριφοριστική κατεύθυνση οι επιθετικές συμπεριφορές αποτελούν μια ειδική κατηγορία κοινωνικής συμπεριφοράς και είναι αποτέλεσμα μάθησης. Η επιθετικότητα ορίζεται είτε από τις συνθήκες που ισχύουν πριν την εκδήλωσή της και δείχνουν τις προθέσεις του θύτη είτε βάση των επιπτώσεών της στον αποδέκτη της συμπεριφοράς
- Η συμπεριφοριστική θεωρία των ορμών υποστηρίζει ότι η επιθετική συμπεριφορά κινητοποιείται από εσωτερικές ορμές που πυροδοτούνται από εξωτερικά ερεθίσματα
- Σύμφωνα με την υπόθεση της ματαίωσης- επιθετικότητας η εμφάνιση της επιθετικότητας προϋποθέτει την εμπειρία της ματαίωσης- Η ματαίωση οδηγεί πάντα σε κάποια μορφή επιθετικότητας

Η συμπεριφοροστική θεώρηση του φαινομένου της επιθετικότητας

- Ο Miller (1941) υποστήριξε ότι η επιθετικότητα δεν είναι η μοναδική αντίδραση στη ματαίωση αλλά η επιθετική συμπεριφορά είναι πάντα αποτέλεσμα κάποιας ματαίωσης, κάτι που δεν επαληθεύτηκε ερευνητικά
- Ο Berkowitz (1974) υποστήριξε ότι η εμπειρία της ματαίωσης οδηγεί το άτομο σε μια κατάσταση εγρήγορσης και θυμού, αλλά προκειμένου να εκδηλωθεί επιθετικότητα είναι απαραίτητη η παρουσία ερεθισμάτων που έχουν ήδη συνδεθεί με θυμό ή επιθετικότητα στο παρελθόν (π.χ. παιχνίδια-όπλα, επιθετικά πρότυπα συμπεριφοράς), σύμφωνα με τις αρχές της κλασικής εξαρτημένης μάθησης

Η ερμηνεία της επιθετικότητας με βάση την

Θεωρία της κοινωνικής μάθησης

- Ο Bandura (1991) υποστήριξε ότι η επιθετική συμπεριφορά δεν προκαλείται από εσωτερικές ορμές, δίνοντας έμφαση σε περιβαλλοντικές και γνωστικές παραμέτρους και στους μηχανισμούς της αυτορρύθμισης
- Το παιδί μαθαίνει επιθετικές συμπεριφορές μέσω της παρατήρησης και μίμησης προτύπων (π.χ. γονείς, συνομήλικοι, ΜΜΕ, κοινωνία)
- Η προσοχή καθορίζει το βαθμό στον οποίο το παιδί θα προσέξει το πρότυπο, τα χαρακτηριστικά του προτύπου στα οποία θα επικεντρωθεί η προσοχή του και την ακρίβεια καταγραφής των παρατηρήσεών του
- Η διατήρηση των παρατηρήσεων στη μνήμη στηρίζεται στη νοητική τους αναπαράσταση και επανάληψη

Η ερμηνεία της επιθετικότητας με βάση την

Θεωρία της κοινωνικής μάθησης

- Στη συνέχεια το παιδί θα πρέπει να αναπαραγάγει κινητικά (μίμηση) όσες συμπεριφορές έχει παρατηρήσει και αποθηκεύσει στη μνήμη
- Τα κίνητρα της συμπεριφοράς καθορίζουν αν τα όσα έχει μάθει το παιδί μεταφραστούν σε πράξη
- Όταν το παιδί παρατηρεί ένα πρότυπο, εκτός από τις συμπεριφορές μαθαίνει και τις συνέπειές τους
- Η ενίσχυση δια αντιπροσώπου θα καθορίσει αν το παιδί μιμηθεί το πρότυπο (αν το πρότυπο τιμωρήθηκε, δεν θα επαναλάβει επιθετικές πράξεις, αν επιβραβεύτηκε, θα τις μιμηθεί)
- Η ικανότητα του ατόμου να θέτει στόχους και εσωτερικές προδιαγραφές και να αξιολογεί τη συμπεριφορά του βάσει του βαθμού επίτευξής τους επηρεάζει τη διατήρηση των επιθετικών συμπεριφορών

Η ερμηνεία της επιθετικότητας με βάση την

Θεωρία της κοινωνικής μάθησης

- Η ικανότητα του ατόμου να θέτει στόχους και εσωτερικές προδιαγραφές και να αξιολογεί τη συμπεριφορά του βάσει του βαθμού επίτευξής τους επηρεάζει τη διατήρηση των επιθετικών συμπεριφορών
- Το άτομο ρυθμίζει μόνο του τη συμπεριφορά του μέσω του μηχανισμού της αυτοενίσχυσης- αυτοτιμωρίας
- Όταν οι επιθετικές πράξεις αξιολογούνται θετικά, το άτομο συμπεριφέρεται επιθετικά γιατί νοιώθει υψηλή αυτοεκτίμηση, περηφάνεια και ικανοποίηση
- Οι περισσότεροι άνθρωποι αξιολογούν αρνητικά τις επιθετικές συμπεριφορές γιατί νοιώθουν ενοχές και ντροπή, οπότε τις αποφεύγουν

Η ερμηνεία της επιθετικότητας με βάση την

Θεωρία της κοινωνικής μάθησης

- Ηθική απεμπλοκή: μη επιθετικά παιδιά δρουν επιθετικά καθώς η ηθική απεμπλοκή τους επιτρέπει να δικαιολογήσουν στον εαυτό τους πράξεις που διαφορετικά θα αξιολογούσαν αρνητικά μέσω των παρακάτω διεργασιών:
  1. Γνωστική αναδόμηση: υποβάθμιση της σοβαρότητας της επιθετικής πράξης μέσω σύγκρισης με πιο κατακριτέες πράξεις άλλων ατόμων
  2. Διάχυση της ευθύνης: σε ομάδα ατόμων που δρα επιθετικά η ατομική ευθύνη είναι μικρότερη καθώς διαχέεται στα μέλη της ομάδας
  3. Τρόπος αντίληψης του θύματος από θύτη: υποβάθμιση αξίας θύματος
  4. Απόδοση ευθύνης για επιθετική πράξη στο θύμα: ο θύτης πιστεύει ότι το θύμα αξίζει αυτά που του συμβαίνουν
- Όταν οι γονείς και οι εκπαιδευτικοί δεν αντιδρούν στο μηχανισμό της ηθικής απεμπλοκής, τα παιδιά μαθαίνουν να τον χρησιμοποιούν για να δικαιολογήσουν τον εαυτό και τις πράξεις τους

Η ερμηνεία της επιθετικότητας με βάση τη κοινωνικογνωστική θεωρία επεξεργασίας

πληροφοριών που αναφέρονται σε κοινωνικά ερεθίσματα

- Ο τρόπος που θα αντιδράσει ένα άτομο στη ματαιώση ή σε πιθανή πρόκληση δεν εξαρτάται τόσο από τα κοινωνικά ερεθίσματα που θα δεχθεί από το περιβάλλον όσο από τον τρόπο γνωστικής επεξεργασίας και ερμηνείας αυτών των ερεθισμάτων
- Όταν ένα παιδί εισέρχεται σε μια κοινωνική κατάσταση φέρνει μαζί του εμπειρίες από προηγούμενες καταστάσεις που είναι αποθηκευμένες στη μνήμη και έχει συνήθως κάποιο στόχο (π.χ. να κάνει φίλους, να διασκεδάσει).

Η ερμηνεία της επιθετικότητας με βάση τη κοινωνικογνωστική θεωρία επεξεργασίας

πληροφοριών που αναφέρονται σε κοινωνικά ερεθίσματα

- Αν συμβεί ένα απρόοπτο γεγονός, θα το ερμηνεύσει και θα αντιδράσει σε αυτό βάσει της ακόλουθης γνωστικής επεξεργασίας πληροφοριών:
  1. Αποκωδικοποίηση πληροφοριών που αφορούν το γεγονός: πχ. Γιατί ένα παιδί με χτύπησε στη πλάτη; Προσοχή στις αντιδράσεις του για να αποκαλύψει τις προθέσεις του
  2. Ερμηνεία πληροφοριών: σύγκριση πληροφοριών με παλαιότερες σχετιζόμενες με παρελθούσες εμπειρίες- απόφαση για προθέσεις παιδιού
  3. Αναζήτηση κατάλληλης αντίδρασης: αναζήτηση εναλλακτικών τρόπων αντίδρασης
  4. Απόφαση για κατάλληλο τρόπο αντίδρασης: βάσει της αξιολόγησης των επιπτώσεων κάθε πιθανής αντίδρασης
  5. Εκδήλωση αντίδρασης που επιλέχθηκε από το παιδί

Η ερμηνεία της επιθετικότητας με βάση τη κοινωνικογνωστική θεωρία επεξεργασίας

πληροφοριών που αναφέρονται σε κοινωνικά ερεθίσματα

- Τα παιδιά αντιδρούν διαφορετικά στις κοινωνικές καταστάσεις γιατί διαφέρουν ως προς τις παρελθούσες εμπειρίες και ως προς την ικανότητα για γνωστική επεξεργασία των πληροφοριών που αναφέρονται σε κοινωνικά ερεθίσματα
- Τα επιθετικά παιδιά μπορεί να αντιδράσουν βίαια γιατί βάσει των προηγούμενων εμπειριών θεωρούν ότι οι συνομήλικοι είναι εχθρικοί μαζί τους
- Όταν έχουν να αντιδράσουν στη συμπεριφορά ενός παιδιού που η πρόθεσή του είναι ασαφής ψάχνουν να βρουν πληροφορίες που αποδεικνύουν την προσδοκία τους αποδίδοντας συχνά λανθασμένα εχθρική πρόθεση
- Άρα δρουν επιθετικά, τα άλλα παιδιά το αντιλαμβάνονται ως πρόκληση και ανταποδίδουν την επιθετικότητα, ενισχύοντας την προσδοκία του επιθετικού παιδιού-φαύλος κύκλος

Η ερμηνεία της επιθετικότητας με βάση τη κοινωνικογνωστική θεωρία επεξεργασίας

πληροφοριών που αναφέρονται σε κοινωνικά ερεθίσματα

- Η γνωστική επεξεργασία κοινωνικών ερεθισμάτων καθοδηγείται από λανθασμένες γνωστικές δομές, οι οποίες είναι αποθηκευμένες στη μνήμη (γνωστικά σχήματα, σενάρια, εσωτερικά μοντέλα επεξεργασίας)
- Οι άνθρωποι αναπαριστούν σε σχηματική μορφή αναμνήσεις γεγονότων, οι οποίες δημιουργούν ισχυρές προσδοκίες που επηρεάζουν τον τρόπο που ερμηνεύουν τα κοινωνικά ερεθίσματα
- Από μικρά τα παιδιά μαθαίνουν σενάρια (εξειδικευμένα στερεότυπα σχήματα) σχετικά με τον τρόπο που εκτυλίσσονται τα γεγονότα σε περιπτώσεις επιθετικής συμπεριφοράς
- Τα σενάρια περιλαμβάνουν πληροφορίες για τις συνθήκες που προηγούνται της επιθετικής πράξης, λεπτομέρειες για το πλαίσιο και για τις ίδιες τις συμπεριφορές και τις πιθανές τους συνέπειες
- Τα επιθετικά παιδιά έχουν ευκολότερη πρόσβαση σε σενάρια που αναφέρονται σε επιθετικά γεγονότα

ΤΑ ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΚΙΝΗΤΡΑ

Εμφανίζονται μόνο στον άνθρωπο

ΤΑ ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΚΙΝΗΤΡΑ

- Δύναμη
- Εξουσία
- Αποδοχή/ επιδοκιμασία
- Εσωτερική ευχαρίστηση & ικανοποίηση ύστερα από σκληρή δουλειά
- Επηρεάζονται κυρίως από κοινωνία

Το κίνητρο της επιτυχίας

- Η ανάγκη για διάκριση, λαμπρές επιδόσεις κ.τ.λ.
- Τα άτομα με υψηλό κίνητρο επιτυχίας βάζουν δύσκολους αλλά ρεαλιστικούς και ξεκάθαρους στόχους, ριψοκινδυνεύουν για να τους πετύχουν, αισθάνονται πολύ περήφανα όταν πετυχαίνουν, αλλά δεν ενοχλούνται ιδιαίτερα από αποτυχία, αν έχουν προσπαθήσει επαρκώς, επιδιώκουν αυστηρή ανατροφοδότηση από ειδικούς, λύνουν τα προβλήματα και αναζητούν βοήθεια και αποδίδουν την επιτυχία σε ατομικούς παράγοντες
- Μπορεί να οφείλεται στον τρόπο διαπαιδαγώγησης

Χαμηλό κίνητρο επιτυχίας

- Δεν νοιώθουν ικανοποίηση όταν πετύχουν,
- δεν επιζητούν ανατροφοδότηση,
- αντιδρούν με παραίτηση στην αποτυχία
- αποδίδουν την επιτυχία σε εξωτερικούς παράγοντες